

LA SOCIETAT ESCAULENCA DE SOCORS MUTUS

Lola Baró Delòs

Corria l'any 1870 quan es fundà. Miraré de fer-ne una pinzellada:

El meu avi, en Joan Baró Garriga, ja n'era soci, com quasi tot el poble. Aleshores no hi havia ni Seguretat Social, ni res que s'hi assemblés. En aquella època es pagava en rals, la moneda en curs. Les cases que tenien malalts no podien sobreviure, per aquest motiu es formaren les societats a tots els pobles: per ajudar les famílies. Els socis eren tots homes. Les dones no en podien ser, en aquella època. La Societat funcionava de la següent manera: quan algú es posava malalt, un soci anava a avisar al metge (el soci a qui li tocava per llista). Si el malalt estava molt greu, un o dos socis el vetllaven a les nits i, a més, en cas de necessitat, se li donava alguns ralets. També se li pagaven les medecines. I quan es moria, els socis treien el pendó amb una gran llaçada negra en senyal de dol, i pertocava al soci més gran i al més jove portar el pendó, i la Societat presidia el primer dol (és a dir, anava a davant a la comitiva).

La Societat tenia una carrossa mortuòria pròpia, cosa que no tenien gaires pobles. Era una carrossa guarnida amb uns serrells negres tot volt a la part de dalt. La prestàvem als pobles veïns quan tenien un difunt que vivia allunyat del poble. Malauradament, aquest carruatge fou pres per les flames en l'incendi de l'any 1986.

El carro funerari que es va cremar amb el gran incendi de l'any 1986 MIQUEL RUIZ.

L'últim carreter que recordo és en Mas de la plaça. Llavors no hi havia funeràries. Els fusters dels pobles eren els que feien el taüt o caixa mortuòria; anaven a la casa a prendre la mida, llargada i amplada del difunt, guarnien el taüt amb roba negra i amb un serrell al voltant. Recordo que el dels avis als anys 40 era així. Temps més tard, l'acabament del taüt ja era envernissat.

Recordo que el meu pare va vetllar en Ramon Miquel, que vivia amb el seu fill Joan aquí a la plaça. Era l'avi d'en Ramon de Biure, que morí l'any passat. També va vetllar l'Enric de Can Torres i tants altres. Amb l'arribada de la Seguretat Social tot aquest sistema desaparegué, però per la festa d'estiu es feia l'ofici solemne, on hi assistien tots els socis. "El Dia de la Societat" se celebrava el segon dia de la festa petita, que dèiem la gent.

L'any 39 el meu pare era el que posava les injeccions a tota la gent del poble. El metge li n'ensenyà perquè l'avi Joan les necessitava pels grans dolors que patia. Amb la Isabel Parrot del Molí Nou, que estava gravíssima, el meu pare es passà 18 dies sense ni canviar-se de roba, ja que l'havia de punxar cada hora, i digué a en Martí Salellas que l'ajudés. Li n'ensenyà i així entre tots dos ho feren tot. A més, feia pocs dies que havia mort la germana de la Isabel, la Paquita, a l'edat de 7 anys, del xarampió. Més tard, a posar injeccions també s'hi incorporaren l'Ermengol i en Fernando. Ja us podeu imaginar de quina manera s'havien d'espavilar!

Recordo que el meu pare, quan li pagaven la setmanada, posava els diners sobre la taula i n'apartava un duro i deia "aquest duro, per comprar material per la Societat!". Llavors estaven aixecant les parets de la sala. Ho feien els vespres, els dissabtes i els diumenges al matí. Tots els homes, grans i petits, s'hi feren de valent, desinteressadament, només amb l'afany de veure una sala de ball i un escenari. Sols el teulat fou fet per professionals que vingueren de Vilafant i d'Avinyonet. Quan la sala fou acabada era l'admiració de tothom. El Grup artístic escaulenc ja teníem un escenari de somni, i, com a teló, teníem una pintura dels jardins de Versalles. No podíem demanar més.

Pel que fa al teatre, recordo que quan jo tenia 10 anys el meu pare ja feia teatre al Grup artístic escaulenc, i jo li demanava si m'hi volia, als assajos. El primer sainet que jo recordo és *El sabater de pega*, i el pare feia de sabater, i en Simon del Molí de Baix era el seu aprenent. Jo recitava algunes poesies entre els actes. Després feren *El médico a palos* de Molière, a l'era de can Pi, al costat de l'església, on alguns anys s'hi feia el ball per la festa petita del Dia de la Societat.

Quan nosaltres vam agafar el relleu, cada 15 dies o tres setmanes feiem sainets. L'entrada valia 2 pessetes els grans i 1 pesseta els petits, però havien de portar-se la cadira, ja que les cadires existents les havien de guardar per als que jugaven a cartes o al dominó al cafè. Els primers calerons van servir per comprar cadires. Llavors vam començar amb obres de 3 actes, de gran envergadura. N'esmentaré algunes: *Les arrels*; *L'altiva*, que és una obra de noies que viuen en un convent-col·legi de monges, el tema de la qual és el d'una nena rica contrastada amb una nena pobra. Després va venir *La puntaire de la costa*, de Tomàs Ribas, *Els cinc fills*, d'Alexandre Puig, *Terra baixa*, d'Àngel Guimerà, *L'hereu i la forastera*, de Josep Me de Sagarra, *La corona d'espines*, també de Sagarra. Pel que fa a Sagarra, us he d'explicar que un any per les Fires i Festes de la Santa Creu a Figueres vingueren els artistes del Teatre Romea de Barcelona a representar *L'hereu i la forastera* a la sala Edison, i hi vam assistir uns quants escaulencs. Vam quedar fascinats en veure'ls actuar! a la sortida tothom comentava l'obra. En Pep Serrat, el nostre director, digué: "es una obra magnífica, però nosaltres no podem assumir una obra d'aquesta envergadura. Comprarem el llibre, vam llegir l'obra, i vaig dir a l'Ermengol: "jo m'hi atreixo!", i ell em contesta: "jo també!" Així que, copiem el final del primer acte i, només de llegir-lo unes poques vegades, ja ens el sabíem de memòria. El diumenge següent diem a en Pep si a la tarda volia venir al Molí d'en Miró, que és allà on vivia jo. Així que arriba, li donem el llibre, li obrim per allà on comença el fragment del final del primer acte, i ens disposem a recitar, i quan acabem, en Pep, sorprès, diu: "ja es pot fer!". La mateixa setmana ja ens

va repartir els papers, i per abans de la festa d'estiu ja l'estrenàvem. Va ser un èxit rotund, aclaparador. Per la festa, la sala era plena de gom a gom, i tots els actors vam quedar enamorats de la ploma del gran Segarra.

Llavors l'entrada s'apujà una mica: 3 pessetes, però el dia de la festa en cobràvem fins i tot 4, i als petits 2. En algunes obres, en el canvi d'acte hi intercalàvem poemes, mentre canviàvem el decorat. I acabàvem les obres de 3 actes, que quasi totes eren dramàtiques, rematant-les amb un sainet, perquè la gent en sortís contenta i riallera. Dels sainets, n'esmentaré uns quants, com *A sants i minyons no els prometsis si no els dons*, *Ditxosa sogra*, i tants i tants d'altres, que seria llarg de contar.

Una vegada vam convidar el capellà (mossèn Josep), i a la sortida ens diu: "si continueu fent obres d'aquest autor, no cal que em convideu més". Què us sembla! Quin capellà més carca que teníem!

Ja teníem una mica de fama, i començàrem els "bolos" pels pobles. Un dia fins i tot férem doble funció: a la tarda a Sant Climent Sescebes, i a la nit a Peralada. Abans d'anar a aquesta última població, ens havien avisat que estiguéssim a l'aguait, que ens esperaven per burlar-se'n de nosaltres, que veníem d'un poble tan petit com Les Escaules, però es van endur una bona sorpresa, i en veure'ns actuar canviaren de parer, i els aplaudiments varen ser unànims.

Recordo els assajos, que, en acabar, que era negra nit, en Pep m'acompanyava a casa, tant si bufava tramuntana com si, en ple hivern, vora la Muga hi feia una rispa que calava els ossos, i quan érem al trencant del cementiri jo li deia: "Pep, ja pots marxar, que ara ja veig el llum del Molí" (perquè el meu pare feia el torn de nit).

Per tu Pep, repeteixo les gràcies que tantes vegades et vaig donar.

Ara us esmentaré els noms de tots els que van intervenir en el Grup artístic escaulenc:

L'any 40, Mossèn Amadeu fou el director del *Sabater de pega*, *La figura del Rei Bamba* i *El médico a palos*.

Als anys 40 els actors foren: la Maria i la Francisqueta de Can Barrancot, la Maria de can Marull, la Maria Ricart, la Isabel de cal Perdut, la Pepita Salellas, la Carmen Girbal, la Maria i en Pepito de cal Manso, en Joan de can Borràs, en Pere Baró, en Martí Salellas, la Catalina de can Passamané, en Simon del Molí de Baix, que era molt jovenet, i en Pep Serrat.

L'any 47, el director fou en Pep Serrat (Josep Cortada). Els apuntadors eren en Martí Salellas, i l'Emili de l'estanc. I els actors: en Joan Parrot, en Pep de cal Perdut, en Modest Carreras, en Pepito i la Maria de Cal Manso, en Josep Buxeda, en Joan i en Miquel Pi, en Ramon Miquel, l'Ermengol Salip, en Francisco Bonal, en Francesc Bosch, la Maria Roca, l'Àngels Aymar, la Rosita Carreras, la Rosita Bosch, la Dolors Salip, la Nuri i la Carme Caixàs, la Mercè Salellas, la Marina Girbal, la Lola Baró i en Simon Aymar. Tramoistes i ajudants: en Gabriel i Lluís Bosch, en Jaume Girbal, en Joan Ricart, en Pep de la Maria, en Martí Barris, l'Ernest Bosch, en Gaspar Salellas, en Martí Lladó, en Met Parrot, en Badó Grau, en Burfo, en Xicu de la Maria i en Pere de can Calic.

No m'agradaria deixar-me'n cap. Faig memòria i reculo i veig tots els traspassats. Dels homes ja només en queden un parell, i l'enyorada Àngels Aymar que en la flor de la vida ens deixà. Ella feia el paper de la solterona del Pradell. Magnífica actriu, i encara més bona amiga. Va ser un cop molt fort per tots. La imaginàvem encara amb nosaltres mentre assajàvem, vèiem la seva imatge i sentíem la

seva veu tan especial, la trobàvem a faltar i la ploràvem. Fou una de les desgràcies més punyents que passà al Grup artístic escaulenc, i a tot el poble. La substituï la Marina Girbal.

Un record per tots els avantpassats.

Seria bonic, ara que en el poble hi ha gent tan dinàmica, que és tornés a reviure la passió que nosaltres teníem pel teatre.

I acabo amb un poema, que amb molta estima us dedico a tots perquè us hi animeu:

D'emocions a mots

Quan esdevé la inspiració, aprofitem-la,
no la defugim, expressem-la, deixem-nos
portar pels sentiments: com per art de màgia
afloraran mots que mai ens havíem imaginat.

Fer poesia és gaudir de les lletres,
connectar-les amb una gran dosi de fantasia.
Ens sorprendran els resultats, fins al punt que
la nostra ment desembrolla un garbuix d'emocions.

Fer poesia és un paradís inesgotable de sensacions!

És el més proper a la sensibilitat més pura!

És com una amistat sincera i planera!

És com una amiga, que mai ens fallarà.

Lola Baró Delòs